STATISTICAL ABSTRACT SANGLI 2003-04

MAHARASHTRA ECONOMICS AND STATISTICS

GIPE

Σ.23142sn
K5/117924
264016

फक्त कार्यालयीन उपयोगाकरिता

सत्यमेव जयते

जिल्हा
सामाजिक व आर्थिक
समालोचन

सांगली जिल्हा

२००३–२००४

अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय,
महाराष्ट्र शासन,
मुंबई

जिल्हा - सांगली

जिल्हा सामाजिक व आर्थिक समालोचन - सन २००३-२००४

अनुक्रमणिका

अ.क्र	तक्ता क्रमांक	विषय	पृष्ठ क्रमांक
1	2	3	4
		भाग - १	
		दृष्टिक्षेपात सांगली जिल्हा	i
		आर्थि क व सामाजिक समालोचन	v
		भाग - २	
		1] क्षेत्रफळ व लोकसंख्या	
1	1.1	१९९१ च्या जनगणनेनुसार तहसीलवार क्षेत्रफळ घरे व २००१ जनगणनेनुसार लोकसंख्या	1
2	1.2	१९५१ पासूनची लोकसंख्यमधील दशवार्षिक वाढ	2
3	1.3	१९९१ च्या जनगणनेनुसार लोकसंख्या गटानुसार गावांचे तहसीलवार वर्गीकरण	4
4	1.4	२००१ च्या जनगणनेनुसार लोकसंख्या गटानुसार शहरांचे तहसीलवार वर्गीकरण	4
5	1.5 [अ]	१९९१ च्या जनगणनेनुसार काम करणारे व काम न करणा-यांची संख्या	5
6	1.5 [ब]	१९९१ च्या जनगणनेनुसार मुख्यत: काम करणा-यां व्यक्तिंची उद्योग क्षेत्र निहाय विभागणी	6
7	1.6 [अ]	१९९१ च्या लोकसंख्येचे वयोगटानुसार वर्गीकरण	6
8	1.6 [ब]	१९९१ च्या लोकसंख्येचे धर्मानुसार वर्गीकरण	6
9	1.7	१९९१ च्या जनगणनेनुसार अनुसूचित जाती व जमातीकरिता आकडेवारी	7
10	1.8	१९९१ च्या जनगणनेनुसार भिंती व छपरे यासाठी वापरलेल्या साधन सामुग्रीनुसार घरांचे वर्गीकरण	7
11	1.9	१९९१ च्या जनगणनेनुसार आकार व मालकीच्या स्थितीनुसार ग्रामीण/नागरी कुटुंबांचे वर्गीकरण	8
12	1.10	१९९१ च्या जनगणनेनुसार जनगणना घरे आणि त्यांचा वापर	8
13	1:11	क्षेत्रवार जिल्हा उत्पन्न व दरडाई जिल्हा उत्पन्न चालू किंमतीनुसार	9
14	1.12	क्षेत्रवार जिल्हा उत्पन्न व दरडाई जिल्हा उत्पन्न स्थिर (१९९३-९४) किंमतीनुसार	10
		2] हवामान	
15	2.1	निवडक केंद्रातील पर्ज्यन्य दिवसांची संख्या व एकूण पर्ज्यन्य	10
		3] कृषी	
16	3.1	जमिनीचा वापर	12
17	3.2	तालुकावार निरनिराळ्या पिकाखालील क्षेत्र	12
18	3.3	मुख्य पिकांचे दर हेक्टरी उत्पादन व एकूण उत्पादन	14
19	3.4	विविध साधनाने ओलिताखालील क्षेत्र	15
20	3.5	निरनिराळया पिकाखालील ओलिताकचे क्षेत्र	15
21	3.6 [अ]	तालुकावार सिंचन विहीरी व इतर विहिरी	16
22	3.6 [ब]	तालंकावार कुपनलिका,हातपंप व विद्युत पंपांची संख्या	17
23	3.7	लघु पाटबंधा-यांची कामे	17
24	3.8	मध्यम व मोठे प्रकल्प यामुळे भिजणारे क्षेत्र व मिळणारे फायदे	18
25	3.9	वहित धारण जमिनींची संख्या व त्यांचे क्षेत्रफळ	20
26	3.10	तालुकावार कृषी अवजारे	21
27	3.11	दुष्काळ टंचाई व टंचाई सदृश्य परिस्थितीची माहिती	21

अनुक्रमणिका पुढे चालू

अ.क्र	तक्ता क्रमांक	विषय	पृष्ठ क्रमांक
1	2	3	4
		4] पशुधन, मत्स्यव्यवसाय व जंगल	
28	4.1	तहसिलवार पशुधन [१९९७ च्या पशुगणनेप्रमाणे]	22
29	4.2	जिल्हयातील पशुवैद्यकीय संस्थंची संख्या	23
30	4.3[अ]	विविध पशुवैद्यकीय संस्थांचे कार्य	24
31	4.4	रोगांच्या प्रकारानुसार पशुच्या मृत्यूंची संख्या	24
32	4.5	मान्यताप्राप्त पशुवधगृहे व पशुवधगृहात कत्तल केलेल्या पशुंची संख्या	24
33	4.6	जिल्हयातील वन क्षेत्र	25
34	4.7	जिल्हयातील मुख्य व गौण वन उत्पादने	25
35	4.8	जिल्हयातील भूजल मत्स्यं व्यवसाय	25
36	4.9	जिल्हयातील सागरी मत्स्य व्यवसाय	**
		5] रोजगार,उद्योग,खाणकाम व विद्युत	
37	5.1	कारखान्यातील कामगारांची दैनिक सरासरी	26
38	5.2	चालु कारखान्यांचे कामगारांच्या संख्येनुसार वर्गीकरण	27
39	5.3	कामाच्या दिवसाच्या संख्येनुसार चालु असलेल्या कारखान्यांचे वर्गीकरण	28
40	5.4	उद्योगांच्या महत्वाच्या बाबींचा तपशिल	29
41	5.5	रोजगार विनिमय केंद्रातील आकडेवारी	29
42	5.6	व्यवसाय मार्गदर्शन कार्यक्रम	30
43	5.7	कर्मचारी गणना	30
44	5.8	निरनिराळया उद्योगातील रोजगार	30
45	5.9	विद्युतीकरण झालेल्या शहरांची / गावांची संख्या व त्यांची लोकसंख्या	31
46	5.10	विजेचा वापर	31
47	5.11	कृषि व बिगर कृषि उद्योग	31
48	5.12	प्रमुख उद्योग गटानुसार उद्योगांची संख्या व कामगार	32
49	5.13	महत्वाच्या उद्योग गटानुसार कृषी व बिगर कृषी आस्थापनांची संख्या	32
50	5.14	महत्वाच्या उद्योग गटानुसार कृषि व बिगर कृषि आस्थापनांतील कामगार	32
51	5.15	बिगर कृषि सहकारी आस्थापना	33
52	5.16	प्रमुख उद्योग गटानुसार सहकारी औद्योगिक संस्था व रोजगार	33
53	5.17 [अ]	वस्तुनिर्माण व दुरूस्ती सेवा गटातील स्वकार्यरत आस्थापना संस्था व कामगार	33
54	5.17 [ब]	वस्तुनिर्माण व दुरूस्ती सेवा गटातील नेहमी काम केल्या जाणा-या आस्थापनाची संख्या व कामगार	34
55	5.18 [अ]	घाउक व किरकोळ व्यापारामधील स्वकार्यरत उद्योगांची संख्या व कामगार	34
56	5.18 [ब]	घाउक व किरकोळ व्यापार गटातील नेहमी काम काम केल्या जाणा-या आस्थापनांची संख्या व	34
57	5.19 [अ]	सामाजिक सामुहिक व व्यक्तीगत सेवा गटातील स्वकार्यरत संस्थांची संख्या व कामगार	35
58	5.19 [ब]	सामाजिक सामुहिक व व्यक्तीगत सेवा गटातील आस्थापनांची संख्या व नेहमी काम करणारे कामगार	35
59	5.20 [अ]	सर्व उद्योग गट मिळून स्वकार्यरत संस्थांची संख्या व कामगार	35
60	5.20 [ब]	सर्व उद्योग गट मिळून एकूण संस्था व नेहमी काम करणा-या कामगारांची आकारमान गटानुसार संख्या	36
		6] सहकार	
61	6.1	विविध प्रकारच्या सहकारी संस्था	36
62	6.2	जिल्हयातील सर्व प्रकारच्या सहकारी संस्थांची माहिती	37
63	6.3	जिल्हयातील सहकारी संस्थांची लेखा परीक्षण वर्गानुसार वर्गवारी	37
64	6.4	राज्य आणि जिल्हा सहकारी बँकाचे कार्य	37

अनुक्रमणिका पुढे चालू

152

अ.क्र	तक्ता क्रमांक	विषय	पृष्ठ क्रमांक
1	2	3	4
65	6.5	प्राथमिक कृषी सहकारी संस्थांचे कार्य	38
66	6.6	जिल्हयातील शेतकरी सेवा संस्थाचे कार्य	**
[illegible]	6.7	जिल्हयातील आदिवासी सहकारी संस्थाचे कार्य	**
[illegible]	6.8	जिल्हयातील प्राथमिक कृषी सहकारी संस्थांनी दिलेली पीक कर्जे	39
69	6.9	जिल्हयातील शेतकरी सेवा संस्थांनी दिलेली पीक कर्जे	**
70	6.10	जिल्हयातील आदिवासी शेतकरी संस्थांनी दिलेली पीक कर्जे	**
71	6.11	जिल्हयातील बिगर कृषी सहकारी पत संस्थांचे कार्य	39
72	6.12	जिल्हयातील पणन संस्थांचे कार्य	39
73	6.13	जिल्हयातील उत्पादक आणि सामाजिक सेवा संस्थांचे कार्य	40
74	6.14	जिल्हयातील उत्पादक आणि सामाजिक सेवा संस्थांचे महत्वाचे कार्य	41
75	6.15	जिल्हयातील नियंत्रित बाजारपेठांची माहिती	41
76	6.16	जिल्हयातील सावकारांची संख्या आणि त्यानी दिलेली कर्जे	43
		7] आरोग्य	
77	7.1	सार्वजनिक व अर्थसहाय्यीत संस्थांमार्फत उपलब्ध असलेल्या वैद्यकीय सोयी	43
78	7.2	नोंदणी केलेल्या जन्म मृत्यूची संख्या	44
79	7.3	विविध कारणानुसार मृत्यूची संख्या	44
80	7.4	माता बाल संगोपन कार्यक्रमांतर्गत लस टोचणी	45
81	7.5	कुटूंब नियोजन केंद्रांचे कार्य	46
		8] शिक्षण	
82	8.1	२००१ च्या जनगणनेनुसार तहसिल निहाय साक्षरता	46
83	8.2	शैक्षणिक संस्था आणि शिक्षकांची संख्या	47
[illegible]	8.3	प्राथमिक माध्यमिक व महाविदयालयीन विद्यार्थ्यांची स्तरनिहाय संख्या व मागासवर्गीयांची वर्गवारी	47
[illegible]	8.4	इतर प्रकारच्या शैक्षणिक संस्था	48
[illegible]	8.5	आर्थिक दृष्टया मागास विद्यार्थ्यांना शैक्षणिक सवलती	48
87	8.6	प्राथमिक शिक्षणावरील खर्च	48
[illegible]	8.7	जिल्हयातील व्यवसायीक शिक्षण	49
89	8.8	जिल्हयातील निरंतर शिक्षण कार्यक्रम	49
90	8.9	शिक्षकांकरीता प्रशिक्षण संस्था	49
91	8.10	तालुकावार, शारीरीक शिक्षण महाविद्यालये,क्रिडांगणे, क्रिडा,शिष्यवृत्तीधारक ई ची माहीती.	50
		9] वाहतूक व दळणवळण	
92	9.1 [अ]	रेल्वे मार्गाची लांबी	50
93	9.1 (ब)	[illegible]वार रेल्वे स्थानकांची यादी	50
94	9.2	प्रकार व पृष्ठभाग यानुसार रस्त्यांची लांबी	51
95	9.3	वापरांत असलेल्या मोटार वाहनांची संख्या	51
96	9.4	महाराष्ट राज्य मार्ग परिवहन मंडळाची वाहतूक विषयक आकडेवारी	52
97	9.5	महत्वाच्या रस्त्यावरील वाहतूक गणना	52
98	9.6	पोस्ट, तारखाते व दुरध्वनी यांची आकडेवारी	56
		10] स्थानिक संस्था	
99	10.1	स्थानिक संस्थांचे उत्पन्न व खर्च	56
100	10.2	ग्रामपंचायतीचे उत्पन्न व खर्च	57
101	10.3	जिल्हा परिषदेचे उत्पन्न व खर्च	57
102	10.4	महानगरपालिका, नगरपालिका यांचे उत्पन्न व खर्च	58

अनुक्रमणिका पुढे चालू

अ.क्र.	तक्ता क्रमांक	विषय	पृष्ठ क्रमांक
1	2	3	4
		11] नियोजन	
103	11.1	विविध विकास शिर्षाखालील योजनांतर्गत खर्च	59
104	11.2	योजनेखालील महत्वाची भौतिक साध्ये	60
105	11.3	रोजगार हमी योजना	61
106	11.4	रोजगार हमी योजनाखालील कामे व त्यावरील खर्च	62
107	11.5	पिण्याच्या पाण्याच्या सोई व टंचाईबाबत उपाययोजना	62
108	11.6	अधिक उत्पन्न,संकरीत व सुधारीत पिकांच्या जाती खालील क्षेत्र	62
109	11.7	रासायनिक खतांचे वाटप	63
110	11.8	साखर कारखाने	63
111	11.9	दुग्ध संस्थांची माहिती	63
112	11.10	अवर्षण प्रवण क्षेत्र कार्यक्रम	64
113	11.11	आदिवासी विकास कामाची प्रगती व त्यावरील खर्च	**
114	11.12	वीस कलमी कार्यक्रम	64
115	11.13	विशेष घटक योजना	65
116	11.14 [अ]	विधानसभा सदस्यांचा स्थानिक विकास कार्यक्रम	65
	11.14 [ब]	विधानपरिषद सदस्यांचा स्थानिक विकास कार्यक्रम	66
	11.14 [क]	खासदारांचा स्थानिक विकास कार्यक्रम	66
	11.14 [ड]	खासदारांचा स्थानिक विकास कार्यक्रम (राज्यसभा सदस्य)	66
		12] किंमती व निर्देशांक	
117	12.1	निवडक शेतीमालाच्या सरासरी घाउक किंमती	67
118	12.2	जिल्हा मुख्यालयातील महत्वाच्या वस्तुंच्या मासिक सरासरी किरकोळ किंमती	68
119	12.3	महत्वाचे ग्राहक किंमतीचे निर्देशांक	71
		13] न्याय व प्रशासन	
120	13.1	जिल्हयातील पोलिस दलाची एकूण संख्या	71
121	13.2	गुन्हेगारी संबंधीची आकडेवारी	72
122	13.3	तुरुंगात दाखल केलेले गुन्हेगार	72
123	13.4	तुरुंगात दाखल केलेल्या गुन्हेगारांचे वयोगटानुसार व शैक्षणिक पात्रतेनुसार वर्गीकरण	73
124	13.5	दिवाणी व फौजदारी न्यायालयात निकाली काढलेली कामे	73
		14] बँका व विमा	
125	14.1	बँक कार्यालये आणि त्यांच्या ठेवी व कर्जे	74
126	14.2	संयुक्त भांडवली संस्था	74
127	14.3	उतरविलेल्या विमा पत्रांची संख्या व विम्याची रक्कम	74
		15] संकीर्ण	
128	15.1	चित्रपटगृहा विषयी आकडेवारी	75
129	15.2	जिल्हयातील गोळा केलेल्या अल्पबचतीची रक्कम	75
130	15.3	तहसिलवार गोळा केलेला महसूल	76
131	15.4	छापखाने व छापलेली व प्रकाशित केलेली वत्तपत्रे व नियतकालीके	76
132	15.5	स्वस्त धान्य दुकानदारांना पुरविलेले गहू ,तांदुळ व साखर	77
133	15.6	लोकसभा व विधानसभा निवडणुका बाबत आकडेवारी	77
134	15.7	अधिकारी व प्रवाशी यांचेसाठी असलेल्या विश्रामगृहांची यादी	77
135	15.8	निवडक निर्देशांकाचा कल	78

टीप -१) ** सदर तक्त्यांची माहिती निरंक असलेने या प्रकाशनात छापलेली नाहीत . २) बहुतांश तक्त्यांची कडेगाव तालुक्याची स्वतंत्र माहिती उपलब्ध झालेली नाही . ज्या बांबींची माहिती उपलब्ध झाली ती कडेगाव तालूक्यापूढे स्वतंत्रपणे दर्शविली आहे.

भाग - १

जिल्हा सामाजिक व आर्थिक समालोचन २००३-२००४

दृष्टिक्षेपात सांगली जिल्हा.

अ.क्र	बाब	परीमाण	जिल्हा	महाराष्ट्र
1	2	3	4	5
एक	प्राकृतिक रचना			
	अ] भौगोलिक स्थान			
	१] उत्तर अक्षांश	अंश	16.45 ते 17.22	16.4 ते 22.1
	२] पूर्व रेखांश	अंश	73.42 ते 75.40	72.6 ते 80.9
	ब] हवामान			2001-02
	तपमान १] किमान	डिग्री सेल्सियस	-	5.6
	२] कमाल	डिग्री सेल्सियस	-	45.9
			2003	1998 प्रमाणे
	३] सरासरी पर्जन्य	मि.मि.	269	1628
	क] प्रशासकिय विभाग २००३-२००४			
	१] तहसिल	संख्या	10	353
	२] पंचायत समिती	संख्या	10	349
	३] टंचाईग्रस्त तालुके	संख्या	9	उ.ना.
	४] एकात्मिक ग्रामीण विकास प्रकल्प	संख्या	8	उ.ना.
	५] शहरे	संख्या	8	378
	६] गावे (एकूण)	संख्या	721	84806
	१] निर्जन	संख्या	3	2616
	२] वस्ति असलेली	संख्या	724	41095
	७] क्षेत्रफळ	चौरस कि.मी.	8572.00	30758
दोन	प्रशासकिय संस्था			2003-04
	१] पंचायत समित्या	संख्या	9	349
	२] महानगरपालिका	संख्या	1	22
	३] नगरपरिषदा	संख्या	4	222
	४] कटकमंडळे	संख्या	-	7
	५] ग्रामपंचायती	संख्या	705	27949
			31-3-04	31/12/2002
	६] पोलिस ठाणे	संख्या	22	926
	७] पोलिस औटपोस्ट	संख्या	24	1769
तीन	लोकसंख्या २००१ प्रमाणे			
	१] ग्रामीण लोकसंख्या	आकडे हजारांत	1950	55778
	२] नागरी लोकसंख्या	आकडे हजारांत	634	41101
	३]एकूण लोकसंख्या	आकडे हजारांत	2584	96879
	४] अनुसूचित जातीची लोकसंख्या (२००१)	आकडे हजारांत	313	9882
	५] अनु.जातीच्या लोकसंख्येची एकूण लोकसंख्येशी टक्केवारी ०१	टक्केवारी	12	10.20
	६] अनुसूचित जमातीची लोकसंख्या (२००१)	आकडे हजारांत	18	8577
	७] अनु.जमातीच्या लोकसंख्येची एकूण लोकसंख्येशी टक्केवारी ०१	टक्केवारी	0.69	8.85
	८] पुरुष २००१	आकडे हजारांत	1320	50401
	९] स्त्रिया २००१	आकडे हजारांत	1264	46478
	१०] स्त्री-पुरुष प्रमाण २००१	१००० पुरुषांमागे स्त्रीयांचे प्रमाण	957	922
	११] घनता २००१	दर चौ.कि.मी.क्षेत्रातील लोकसंख्या	301	315
	१२] साक्षरतेचे प्रमाण २००१			
	१] एकूण	टक्केवारी	76.79	76.9
	२] पुरुष	टक्केवारी	86.25	86.0
	३] स्त्रिया	टक्केवारी	66.88	67.0

दृष्टिक्षेपात सांगली जिल्हा पुढे चालू

अ.क्र	बाब	परीमाण	जिल्हा	महाराष्ट्र
1	2	3	4	5
	४] राज्यामध्ये जिल्हयाचा क्रमांक	संख्या	15	-
चार	कृषी		1998/99++	अस्थायी
	१] भौगोलिक क्षेत्र	हजार हेक्टर	861	30758
	२] जंगलव्याप्त क्षेत्र	हजार हेक्टर	48	5214
	त्यांची एकूण भौगोलिक क्षेत्राशी टक्केवारी	टक्केवारी	5.52	16.95
	३] शेतीला उपलब्ध नसलेली जमीन			
	अ] बिगर शेती वापराखालील जमीन	हजार हेक्टर	39	1380
	ब] पडीक आणि लागवडीलायक नसलेली जमीन	हजार हेक्टर	38	1720
	क] एकूण [अ+ब]	हजार हेक्टर	77	3100
	४] पडीक जमिनीव्यतिरिक्त लागवड न केलेली इतर जमीन			
	१] कायम गुरे चरण आणि इतर	हजार हेक्टर	20	1249
	२] झाडेझुडपाखालील जमीन	हजार हेक्टर	16	247
	३] लागवडीयोग्य परंतु पड जमीन	हजार हेक्टर	25	915
	५] पडीक जमीन			
	१] चालू पड	हजार हेक्टर	33	1255
	२] इतर पड	हजार हेक्टर	45	1200
	६] पिकाखालील क्षेत्र			
	१] पिकाखालील निव्वळ क्षेत्र	हजार हेक्टर	597	17579
	२] दुसोटा क्षेत्र	हजार हेक्टर	162	4808
	३] एकूण पिकाखालील क्षेत्र	हजार हेक्टर	759	22387
	७] ओलित क्षेत्र			
	१] निव्वळ ओलित क्षेत्र	हजार हेक्टर	138	2971
	२] एकूण ओलित क्षेत्र	हजार हेक्टर	154	3668
	८] महत्वाच्या पिकाखालील क्षेत्र (अन्धान्य)	हजार हेक्टर	532	(03-04) प्रमाणे 12004
	९] वहित धारण जमीन अंतिम		1990-91	1995-96
	१] २ हेक्टरपेक्षा कमी	संख्या हजारात	292	7442
	२] २ ते १० हेक्टर	संख्या हजारात	107	3095
	३] १० हेक्टरपेक्षा जास्त	संख्या हजारात	6	116
	१०] जमीन महसूल वसूली (२००३-२००४)	लाख रूपये	416.43	188.50
	११] जिल्हा परिषदेचा उपकर	रू. हजारात	8414	3358 (लाख)
	१२] पंचायत समितीचा उपकर	रू. हजारात		
पाच	पशुसंवर्धन - पशुगणना १९९७ प्रमाणे			
	१] एकूण पशुधन	संख्या हजारात	1438	39638
	२] गाई व बैल	संख्या हजारात	225	18071
	३] म्हशी व रेडे	संख्या हजारात	468	6073
	४] मेंढया आणि शेळया	संख्या हजारात	583	14802
	५] कोंबडया व बदके	संख्या हजारात	2433	35392
सहा	सहकार २००३-२००४			
	१] सहकारी संस्था	संख्या	5146	178854
	२] प्राथमिक कृषी सहकारी पत संस्था	संख्या	709	21000
	३] प्राथमिक कृषी सहकारी पत संस्थांची सभासद संख्या	संख्या हजारात	472	11692
	४] सहकारी दुग्ध संस्था	संख्या	769	26259
	५] प्राथमिक कृषी पत संस्थानी दिलेली कर्जे	रू. कोटीत	344.40	3769
सात	जून 2004प्रमाणे			
	पूर्ण झालेले पाटबंधारे प्रकल्प व त्याखालील लाभक्षेत्र			
	१] मोठे प्रकल्प	संख्या	-	32
	२] मध्यम प्रकल्प	संख्या	5	178
	१ व २ चे लाभक्षेत्र	हजार हेक्टर	11	उ.ना.
	३] लघु प्रकल्प [राज्य क्षेत्र]	संख्या	75	2239
	लाभक्षेत्र	हजार हेक्टर	28	उ.ना.
	४] सिंचन विहीरीखालील भिजणारे क्षेत्र	हजार हेक्टर	111	1931

दृष्टिक्षेपात सांगली जिल्हा पुढे चालू

अ.क्र	बाब	परीमाण	जिल्हा	महाराष्ट्र
1	2	3	4	5
आठ	उद्योग		2003प्रमाणे	2003प्रमाणे
	१] नोंदणीकृत कारख्यान्यांची संख्या	संख्या	685	34272
	२] नोंदणीकृत चालू कारख्यान्यांची संख्या [उत्पादन चालू कारखाने]	संख्या	617	28816
	३] सहकारी साखर कारखान्यांची संख्या २००३-२००४	संख्या	15	202
	४] सहकारी साखर कारखान्यांतील उत्पादन २००३-२००४	हजार मे.टन	222	3200
	५] सर्व सूत गिरण्यांची संख्या २००३	संख्या	21	201
नऊ	वीज		31.3.2004	31.3.98
	१] वीज पुरवठा केलेली गावे व शहरे	संख्या	732	39413
	२] विद्युतीकरण झालेल्या गावांची संख्या	संख्या	724	उ.ना.
	३]वीज पुरवठा केलेले पंप संच मार्च २००४ अखेरपर्यंत	संख्या हजारात	111	2274
	४] बसविण्यात आलेले गोबर गॅस सयंत्रे	संख्या हजारात	0.671	उ.ना.
दहा	सार्वजनिक आरोग्य		2003 प्रमाणे	2003 प्रमाणे
	१] रूग्णालये	संख्या	17	945
	२] दवाखाना	संख्या	10	2019
	३] प्राथमिक आरोग्य केंद्रे	संख्या	59	1807
	४] प्राथमिक आरोग्य पथके (अस्थायी)	संख्या	-	177
अकरा	शिक्षण		2003/04प्रमाणे	2003/04 प्रमाणे
	१] एकूण प्राथमिक शाळा	संख्या	1808	67291
	२] प्राथमिक शाळेतील विद्यार्थी	संख्या हजारात	297	11689
	३] प्राथमिक शाळेतिल शिक्षक	संख्या हजारात	9	322
	४] प्रत्येक शिक्षकामागे प्राथमिक शाळेतील विद्यार्थी	संख्या	32	36
बारा	माधमिक शिक्षण उच्च माध्यमिक सह		2003-04	2003-04
	१] दुय्यम शाळा	संख्या	519	17985
	२] शाळेतील एकूण विद्यार्थी	संख्या हजारात	261	10122
	३] शाळेतील शिक्षक	संख्या हजारात	7	273
	४] प्रत्येक शिक्षकामागे माध्यमिक शाळेतील विद्यार्थी	संख्या	35	37
तेरा	उच्च शिक्षण		1999-2000	2003-04
	१] संस्था	संख्या	55	1878 (अस्थायी)
	२] एकूण विद्यार्थी	संख्या हजारात	36	1111 (अस्थायी)
चौदा	अ] प्रौढ शिक्षण २००३-२००४			
	१] प्रौढ शिक्षण केंद्रे	संख्या	निरंक	उ.ना.
	२] प्रौढांची उपस्थिती [साक्षर]	संख्या हजारात	निरंक	5310
	ब] तांत्रिक व व्यवसाय शिक्षण २००३-२००४			
	१] औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था	संख्या	15	598
	१] शासकिय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था	संख्या	8	347
	२] अशासकिय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था	संख्या	7	251
	२] शासकिय व अशासकिय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थाची प्रवेश क्षमता	संख्या	1313	92580
	३] पदवी अभ्यासक्रमाच्या तांत्रिक संस्था व त्यांची पहिल्या वर्षासाठी प्रवेश क्षमता	संख्या संख्या	उ.ना. उ.ना.	151 46869
	४] पदवीका अभ्यासक्रमाच्या तांत्रिक संस्था व त्यांची पहिल्या वर्षासाठी प्रवेश क्षमता	संख्या संख्या	उ.ना. उ.ना.	165 40775
	५] व्यवसाय शिक्षण संस्था (माध्यमिक व उच्च माध्यमिक गट) व त्यांचे प्रवेश क्षमता	संख्या हजारात	48 2870	उ.ना. उ.ना.

दृष्टिक्षेपात सांगली जिल्हा पुढे चालू...

अ.क्र.	बाब	परीमाण	जिल्हा	महाराष्ट्र
1	2	3	4	5
पंधरा	परिवहन आणि दळणवळण (मार्च २००४ अखेर)			
	१] एकूण रेल्वे मार्ग लांबी	किलो मीटर	173.70	5497
	२] रस्त्याने जोडलेली गावे		31/3/2004	31/3/2004
	अ] बारमाही	संख्या	उ.ना.	37932
	ब] हंगामी	संख्या	उ.ना.	1715
	३] एकूण रस्त्यांची लांबी (पृष्ठांकित) ३१/३/२००४	किलो मीटर	9712	226992
	४] राष्ट्रीय महामार्गाची लांबी	किलो मीटर	30	4225
	५] राज्य महामार्गाची लांबी	किलो मीटर	824	33633
	६] महत्वाच्या जिल्हा रस्त्याची लांबी	किलो मीटर	2227	48220
	७] इतर जिल्हा रस्त्यांची लांबी	किलो मीटर	2714	44321
	८] ग्रामीण रस्त्यांची लांबी	किलो मीटर	3324	96593
सोळा	एकात्मिक ग्रामीण विकास कार्यक्रम			
	अ] दारिद्रय रेषेखालील कुटुंबे (१९९७-९८)	संख्या लाखात	0.51	38.19
	ब] स्वर्णजयंती ग्राम स्वयंरोजगार योजना २००३-०४	संख्या	1100	60659
सतरा	रोजगार निर्मिती २००३-२००४			
	अ] रोजगार हमी योजना	मनुष्य दिवस लाखात	11.00	1853.21
	ब] जवाहर ग्रामसमृध्दी योजना (२००३-२००४ अखेर)	मनुष्य दिवस लाखात	उ.ना.	630.96
अठरा	आदिवासी कल्याणकारी योजना			31/3/2004
	आदिवासी करीता आश्रमशाळा	संख्या	लागू नाही	1086
	विद्यार्थी	संख्या	लागू नाही	364136
एकोणीस	मागासवर्गीयसाठी कल्याणकारी योजना		2003/04	2003/04
	१] मागासवर्गीयसाठी वसतीगृहे	संख्या	12	271
	२] वसतीगृहात राहणारे विद्यार्थी	संख्या	730	22828
वीस	जिल्हा नियोजन २००३-२००४			
	१] वार्षीक योजनेतील मंजूर तरतूद [GEN/SCP/OTSP/MLA/MLC]	रू.कोटीत	43.71	3187.96
	२] अनुशेष भरून काढण्यासाठी तरतूद [Dist level]	रू.लाखात	43.02	427.14
एकवीस	नागरी पुरवठा २००३-२००४			
	१] रास्त भावाची दुकाने	संख्या	1315	49921
	२] पुरविलेला एकूण साठा		2004	2004 अखेर
	अ] गहू	हजार टन	5896	4834
	ब] तांदूळ	हजार टन	2199	2611
				30/6/2004
	३]शासकिय गुदामे	संख्या	29	1008
	४]साठविण्याची क्षमता	लाख मे. टनात	1.36	5.83

टीप- १) उ.ना. = उपलब्ध नाही.

आधार- १] अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, मुंबई.

२] जिल्हा सांख्यिकी कार्यालय,सांगली.

आर्थिक व सामाजिक समालोचन

१. रचना व व्याप्ती -

भारत स्वतंत्र झाल्यानंतर १९४९ मध्ये तत्कालीन सातारा जिल्हयातील तासगांव,खानापूर ,वाळवा व शिराळा हे चार तालुके हस्तांतरीत करुन तसेच राज्याच्या इतर संलग्न भागातून मिरज व जत हे आणखी दोन तालुके निर्माण करुन सहा तालूक्यांचा दक्षिण सातारा नांवाचा नवीन जिल्हा निर्माण करण्यांत आला.त्यामध्ये प्रामुख्याने औध ,जत, सांगली,कुरुंदवाड ,मिरज या संस्थानाचा समावेश होता.जिल्हयाचे दिनांक २१ नोव्हेंबर १९६० रोजी दक्षिण सातारा हे नांव बदलून सांगली असे करण्यांत आले. १९६७ मध्ये मिरज व खानापूर या तालुक्याचे विभाजन करुन कवठे महांकाळ व आटपाडी असे आणखी दोन तालूके नव्याने निर्माण करण्यांत आले.पुन्हा दिनांक १ जूलै १९९९ रोजी खानापूर (१३ गावे) व तासगांव (३९ गावे) या तालुक्याचे विभाजन करुन पलूस हा ५२ गावांचा नवीन तालुका निर्माण करण्यांत आला आहे. परंतू तदनंतर हया पलूस तालुक्यातील(पुर्वाश्रमीच्या खानापूर मधील) १३ गावे व खानापूर मधील नवीन ४२ गावे मिळून ' कडेगाव ' हा ५५ गावांचा जिल्हयाचा १० वा तालुका दि-२८-३-२००२ रोजी नव्याने निर्माण झाला आहे. त्यामुळे पलुस तालुका ३९ गावांचा झाला आहे. सद्या सांगली जिल्हा १० तालुक्यांचा झाला असून जिल्हयात सांगली मिरज व कुपवाड महानगरपालिका तसेच इस्लामपूर ,आष्टा ,तासगांव व विटा या चार नगरपालिका कार्यरत आहेत.

२. स्थान-

सांगली जिल्हयाचे एकूण क्षेत्रफळ ८५७२ चौ.कि.मी. असून भौगोलिक क्षेत्रफळाच्या दृष्टीने जिल्हयाचा महाराष्ट्र राज्यामध्ये २१ वा क्रमांक आहे. जिल्हयाचा विस्तार १६.४५ अंश ते १७.२२ अंश उत्तर अक्षांश व ७३.४२ अंश ते ७५.४० अंश पूर्व रेखांश असा आहे. पूर्व पश्चिम लांबी अंदाजे २०५ कि.मी.व दक्षिण उत्तर रुंदी अंदाजे ९६ कि.मी. आहे.सांगली जिल्हयाची समुद्र सपाटी पासून उंची ५५३ मिटर आहे. जिल्हयाच्या उत्तरेस सातारा व सोलापूर जिल्हा ,दक्षिणेस कोल्हापूर जिल्हा व कर्नाटक राज्यातील बेळगांव व विजापूर जिल्हा, पूर्वेस कर्नाटक राज्यातील विजापूर जिल्हा व पश्चिमेस रत्नागिरी जिल्हा आहे.

३. भूपृष्ट व भूस्तरीय संरचना-

भूपृष्ट , हवामान व पर्जन्यमान यानुसार जिल्हयाचे (१) पश्चिमेकडील डोंगराळ व जास्त पावसाचा प्रदेश (२) नद्यांच्या सानिध्यातील मध्यम पावसाचा सपाट प्रदेश व (३) पूर्वेकडील पठारांचा व भरड मातीचा कमी पावसाचा कांहीसा दुष्काळी प्रदेश असे तीन स्वाभाविक विभाग पडतात. पश्चिमेकडील सहयाद्रीच्या पूर्व उताराच्या डोंगर रांगा व त्यातून निघणा-या भैरवगड डोंगर रांगा यांनी मुख्यतः शिराळा व वाळवा तहसिल मधील पश्चिम भाग व्यापलेला आहे. कृष्णा ,वारणा व येरळा या नद्यांच्या सानिध्यातील मध्यम पावसाचा सपाट व सुपीक प्रदेश यामध्ये मिरज तहसिलचा पश्चिम व उत्तर भाग पलूस तहसिलचा पश्चिम,तर वाळवा व शिराळा तहसिलाचा पूर्व भाग येतो.पूर्वेकडील प्रदेश कमी पावसाचा भरड मातीचा भाग असून यात आटपाडी,जत,कवठे महांकाळ ,खानापूर या तहसिलचा समावेश होतो.त्याचबरोबर मिरज व तासगांव या तहसिलच्या पूर्व भागाचाही समावेश होतो.

जिल्हयामध्ये विविध प्रकारची माती आढळून येते. शिराळा तालुक्यामध्ये पिवळसर तांबडी ,तपकिरी २३ ते ४५ सें.मी.खोलीपर्यंत लॅटराईट प्रकारची मुरुम मिश्रीत व लोहाचे प्रमाण अधिक असलेली माती आहे. डोंगर उतार सोडून इतर भागात फिक्कट करडया रंगाची माती आढळते.कृष्णा ,वारणा व येरळा या नद्यांच्या खो-यात काळी कसदार उच्चप्रतीची ९० से.मी.पेक्षा जास्त खोलीची माती आढळते.यात वाळवा,तासगांव व मिरज तहसिलचा समावेश होतो. बोर ,अग्रणी,व माण या नद्या व कांही ओढयांच्या सानिध्यातही काळी उत्तम प्रतीची माती आढळते. त्यामध्ये आटपाडी,जत,खानापूर इ.तहसिल येतात.

भूजल पातळी सर्वसाधारणपणे ६ मीटर खोलीवर आढळते.तथापि भूगर्भातील अंतर्गत खडकानुसार कमी अधिक खोलीवर भूजल आढळून येते.विशेषतः जिल्हयाच्या पूर्व भागात पाण्याचे प्रमाण कमी आहे.

४. धार्मीक व पर्यट न स्थळे -

सांगली येथे श्रीमंत आप्पासाहेब पट वर्धन संस्थानिक यांनी कृष्णा नदी काठी १८४४ मध्ये बांधलेले गणेश मंदीर तसेच ह रि पूर मार्गालगत बांधलेले बागेतील गणेश मंदीर ही सांगलीच्या जनतेची श्रध्द ास्थाने आहे त. श्री क्षेत्र औदुं बर येथील द त्त मंदीर हे पवित्र तीर्थक्षेत्र म्ह णून मान्यता पावले आहे .तासगांव येथील मर ाठ यांचे द क्षिणेतील सेनानी पर शुर ामभाऊ पट वर्धन यांनी तासगांव येथे भव्य गोपूर असलेले गणेश मंदीर १७९९ मधे बांधले असून ते अति प्राचीन वास्तुशिल्पाच्या उत्कृष्ट नमुना आहे .

त्याशिवाय मिर ज व कवठे मह ांकाळ तालुक्याच्या सर ह द द्दीवर असलेल्या दं ड ोबा ड ोंगर ावरील शिवमंदीर, ब्रम्ह नाळ येथील कृष्णा येर ळ ा नद यांच्या संगमाजवळील मह ादे व मंदीर , बहे तालुका वाळ वा येथील.र ामलिंग मंदीर , किल्ले मच्छिंद्र गड येथील नाथ संप्रद ायातील मच्छिंद्र नाथाची समाधी, रे णावी तालुका खानापूर येथील रे वणसिध्द समाधी, भिवघाट नजीक शुकाचार्यांची समाधी इ.धार्मिक स्थळे नावाजलेली आहे त.

सांगली जिल्ह यामध्ये चांद ोली हे अभयार ण्य .र त्नागिरी कोल्ह ापूर व सांगली जिल्ह याच्या सर ह द दीवर व सागरे श्वर अभयार ण्य,वाळ वा खानापूर व तासगांव तालुक्याच्या सर ह द दीवर आहे .बत्तीस शिर ाळ ा येथे द र वर्षी नागपंचमीला जिवंत नागाची पूजा केली जाते. तसेच नागाची मिर वणूक काढू न नाग खेळ वले जातात,द र वर्षी नाग पंचमीस सर्व दे शभर ातून तसेच पर दे शातून ह जार ो लोक येत असतात.

५. पर्जन्य -

जिल्ह याच्या पश्चिमेकड ील शिर ाळ ा तालुक्यात पर्जन्यमान सर्वात अधिक असून तेथील ह वामान थंड आहे .पश्चिमेकडू न पूर्वेकडे पर्जन्यमान कमी कमी ह ोत जाते.सन २००३ मधील जिल्ह याचे एकूण पर्जन्यमान २६८७ मि.मी. असून सर्वात जास्त पाऊस शिर ाळ ा तह सिल मध्ये व सर्वात कमी पाऊस आट पाड ी तह सिल मध्ये झाला आहे .

६. नद्या-

प्रामुख्याने कृष्णा,वार णा,येर ळ ा,माण,बोर व अग्रणी या नद्या सांगली जिल्ह यातून वाह तात.त्यापैकी कृष्णा,वार णा व येर ळ ा या नद्या निश्चीत पाऊस असलेल्या प्रदे शातून वाह तात. कृष्णा नदी ही सुरुवातीस पश्चिमेकडू न पूर्वेकडे नंतर द क्षिण पूर्व दि शेकडे जिल्ह यातून अंद ाजे १३० कि.मी. वाह ते. वार णा नदी पश्चिम द क्षिण दि शेकडू न पूर्वेकडे कोल्ह ापूर सांगली जिल्ह याच्या ह द दीवरुन १७३ कि.मी.वाह त जाऊन सांगली जवळील ह रि पूर येथे कृष्णेस मिळ ते.जिल्ह यातून येर ळ ा नदी उत्तर द क्षिण ८५ कि.मी., अग्रणी व माण नदी उत्तर पश्चिम दि शेकडू न द क्षिण पूर्वेकडे अनुक्रमे ८५ कि.मी. व ३५ कि.मी. तर बोर नदी पश्चिमेकडू न पूर्वेकडे अंद ाजे ६४ कि.मी.वाह ते.

वरील पैकी कृष्णा व वार णा नद्यांवरुन पाट बंधारे व उपसा सिंचन योजना द्वा रे जमिनी ओलिताखाली आणलेल्या आहे त.त्याशिवाय मह त्वाकांक्षी कृष्णा कोयना उपसा सिंचन प्रकल्प,टें बू प्रकल्प व वाकूर्डे पाणी योजनांची कामे प्रगतीपथावर आहे त.

७. प्रशासकीय विभाग-

जिल्ह ा मुख्यालय सांगली येथे असून लोह मार्गाद्वा रे थेट दि ल्ली,मुंबई,पुणे, बेंगलोर ,कलकत्ता इ. शह र ांना जोड लेले आहे .पुणे बेंगलोर ह ा र ाष्ट्रीय मह ामार्ग क्रं.४ या जिल्ह यातून जातो.पोष्ट ,दूर ध्वनी आकाशवाणी दू र द र्शन आदि सर्व माध्यमानी सद र जिल्ह ा संपूर्ण जगाशी जोड ला आहे . प्रशासकीय सोईसाठी जिल्ह यामध्ये वाळ वा,मिर ज व खानापूर असे तीन प्रशासकीय विभाग कार्यर त असून द ह ा तह सिल, द ह ा विकास गट , एक मह ानगर पालिका व चार नगर पालिका जिल्ह यात कार्यर त आहे त.

८. लोकसंख्या-

२००१ च्या जनगणनेप्रमाणे सांगली जिल्ह याची लोकसंख्या २५,८३,५२४ इतकी असून पैकी १३,२०,०८८ पुरुष व १२,६३,४३६ इतक्या स्त्रिया आहे त.लोकसंख्येच्या बाबतीत सांगली जिल्हा मह ार ाष्ट्र र ाज्यात १५ वा आहे . जिल्ह यामध्ये प्रति खेडे गांव २६९२ इतकी सर ासरी लोकसंख्या येते जिल्ह याच्या एकूण लोकसंख्येपैकी सर्वात जास्त लोकसंख्या मिर ज तालुक्यात (२९ ट क्के) व सर्वात कमी लोकसंख्या आट पाड ी तालुक्यात (५ ट क्के) आहे .

८.१ लोकसंख्या वाढीचा दर - १९९१-२००१ या दशकामध्ये सांगली जिल्हयातील लोकसंख्या वाढीचा दर १९८१-९१ या दशकामधील २०.४५ टक्कयावरुन १६.८५ टक्कयावर आला आहे. दशवार्षीक लोकसंख्यावाढीचा दर हा ग्रामीण भागात १४ टक्के व शहरी भागात सुमारे २६ टक्के इतका आहे. लोकसंख्या वाढीचा जिल्हयाचा १६.८५ टक्के दर राज्याच्या सरासरी २२.५७ टक्के पेक्षा कमी आहे.

८.२ लोकसंख्येची घनता- २००१ जनगणनेनुसार सांगली जिल्हयातील लोकसंख्येची घनता दर चौ.कि.मी. मागे ३०१ इतकी आहे. लोकसंख्येची जिल्हयाची घनता राज्य सरासरी पेक्षा कमी आहे.

८.३ ग्रामीण व नागरी लोकसंख्येचे प्रमाण- २००१ जनगणनेनुसार एकूण २५.८२ लाख लोकसंख्येपैकी १९.५० लाख (७५ टक्के) ग्रामीण व ६.३३ लाख (२५ टक्के) शहरी लोकसंख्या आहे. एकूण शहरी लोकसंख्येपैकी ६९ टक्के लोक सांगली मिरज कुपवाड महानगर पालिका क्षेत्रात रहातात.

८.४ स्त्री पुरुष प्रमाण- २००१ च्या जनगणनेनुसार जिल्हयात दर हजार पुरुषा मागे ९५७ स्त्रिया असे प्रमाण आहे. स्त्री पुरुष प्रमाण शिराळा तालुक्यात सर्वाधिक १०१७ तर सर्वात कमी वाळवा तालुक्यामध्ये ९३७ आहे. जिल्हयाचे स्त्री पुरुष प्रमाण राज्याच्या प्रमाणापेक्षा जास्त आहे.

८.५ साक्षरता- सांगली जिल्हयात २००१ च्या जनगणनेनुसार साक्षरतेचे प्रमाण ७६.६९ टक्के इतके आहे. साक्षरतेचे प्रमाण पुरुषामध्ये ८६.२५ टक्के तर स्त्रीया मध्ये ६६.८८ टक्के इतके आहे. त्याचप्रमाणे ग्रामीण लोकसंख्येमध्ये साक्षरतेचे प्रमाण ७४.२२ टक्के व नागरी लोकसंख्ये मध्ये हेच प्रमाण ८४.२१ टक्के इतके आहे. साक्षरतेचे प्रमाण मिरज तालुक्यात सर्वाधिक ८१.९३ टक्के तर जत मध्ये सर्वात कमी ६३.१५ टक्के आहे.

८.६ अनु.जाती/जमातीचे प्रमाण- २००१ च्या जनगणनेनुसार एकूण लोकसंख्येच्या १२ टक्के अनु.जातीचे व ०.६९ टक्के अनु.जमातीचे लोक आहेत. अनु.जाती व जमातीच्या लोकसंख्येपैकी ७४ टक्के ग्रामीण भागात व उर्वरीत २६ टक्के शहरी भागात रहातात.

८.७ काम करणारे - २००१ च्या जनगणनेनुसार एकूण लोकसंख्येपैकी ३७ टक्के काम करणारे १० टक्के सिमांतीक काम करणारे व उर्वरीत ५३ टक्के काम न करणारे आहेत. एकूण काम करणा-यामध्ये ४६ टक्के शेतकरी, २० टक्के शेतमजूर, ३ टक्के उद्योग व सेवा मध्ये तर ३१ टक्के व्यापार व अन्य व्यवसायात काम करणारे आहेत.

९. जिल्हा उत्पन्न व दरडोई उत्पन्न

९.१ चालू किंमतीनुसार जिल्हा उत्पन्न - चालू किंमतीनुसार जिल्हयाचे २००२-२००३ चे स्थूल उत्पन्न ७४४३.९३ व निव्वळ उत्पन्न रु.६७१५.८९ कोटी असून गतवर्षीच्या तूलनेत सुमारे १.१५ टक्केनी अधिक आहे. चालू किंमती नुसार जिल्हयाचे स्थूल उत्पन्न राज्य उत्पन्नाच्या २.२३ टक्के व निव्वळ उत्पन्न राज्य उत्पन्नाच्या २.२८ टक्के आहे. चालू किंमतीनुसार जिल्हयाचे दरडोई स्थूल उत्पन्न रु. २८७३९ असून निव्वळ उत्पन्न रु. २५३८४ आहे. सदरचे दरडोई उत्पन्न राज्य दरडोई उत्पन्ना पेक्षा अनूक्रमे रु ४९५७ व रु.३८२० नी कमी आहे.

चालू किंमतीनुसार जिल्याच्या स्थूल उत्पन्नाच्या ३० टक्के प्राथमिक क्षेत्रातून, २१ टक्के व्दितीय क्षेत्रातून व उर्वरीत ५९ टक्के तृतीय क्षेत्रातून प्राप्त झाले आहे. त्याचप्रमाणे एकूण स्थूल जिल्हा उत्पन्नाच्या १९ टक्के व निव्वळ जिल्हा उत्पन्नाच्या १९ टक्के इतके उत्पन्न कृषि क्षेत्राखाली झाले आहे.

- *९.२ स्थिर किंमतीनुसार जिल्हा उत्पन्न -* सन १९९३-९४ च्या किंमतीनुसार सांगली जिल्हयाचे वर्ष २००२-२००३ चे एकूण स्थूल जिल्हा उत्पन्न ४२३८२.९५ कोटी व निव्वळ उत्पन्न रु.३८०४.९८ कोटी अंदाजीत करण्यात आले आहे. गतवर्षीच्या तूलनेत चालू वर्षी स्थूल व निव्वळ उत्पन्नात अल्पशी वाढ झाली आहे. जिल्हयाचे स्थूल उत्पन्न राज्य उत्पन्नाच्या २.३९ टक्के असून जिल्हयाचे निव्वळ उत्पन्न राज्य उत्पन्नाच्या २.४६ टक्के आहे. जिल्हयाचे दरडोई स्थूल उत्पन्न १६५७२ रु. असून निव्वळ दरडोई उत्पन्न १४८६१ रु आहे. जिल्हयाचे स्थूल व निव्वळ दरडोई उत्पन्न राज्य दरडोई उत्पन्ना पेक्षा अनुक्रमे रु. २३१७ व रु १६१८ नी कमी आहे.

जिल्हयांच्या एकूण स्थूल उत्पन्नाच्या २४ टक्के उत्पन्न प्राथमिक क्षेत्रातून, २१ टक्के व्दितीय क्षेत्रातून व ५५ टक्के उत्पन्न तृतीय क्षेत्रातून प्राप्त झाले आहे. निव्वळ उत्पन्नाच्या बाबतीत हेच प्रमाण अनूक्रमे २६ टक्के, १८ टक्के, व ५६ टक्के असे आहे. एकूण स्थूल जिल्हा उत्पन्ना पैकी २३ टक्के व निव्वळ जिल्हा उत्पन्नाच्या २५ टक्के उत्पन्न प्राथमिक क्षेत्राअंतर्गत कृषि क्षेत्रातून प्राप्त झाले आहे.

जिल्हा स्तरावरील उत्पन्नाचे अचूक अंदाज करण्यासाठी 'प्रदेशाला संचयित होणारे उत्पन्न ' ही संकल्पना वापरणे योग्य असले तरी, जिल्हास्तरावरील आर्थिक उलाढालीचा परिणाम जिल्ह्यापुरताच मर्यादित राहत नसल्याने संबधित जिल्ह्याला बाहेरुन प्राप्त होणारे व संबधित जिल्ह्यातून बाहेर जाणा-या उत्पन्नाचे मोजमाप करणे शक्य नसल्याने, सदर पध्दतीचा वापर करता येत नाही. त्यामुळे 'उत्पन्न स्त्रोत पध्दती ' (Income originating approach) या संकल्पनेचा अवलंब करुन जिल्हा स्तरावरील उत्पन्नाचे अंदाज तयार करण्यात आलेले आहेत.

जिल्हा उत्पन्नाचे अंदाज तयार करण्याकरिता लागणारी मुलभूत माहिती अजुनही समाधानकारकरित्या उपलब्ध नाही. प्राथमिक क्षेत्राकरिता बहुतांश आकडेवारी उपलब्ध आहे. मात्र इतर क्षेत्राकरिता आकडेवारी अतिशय अल्पशा प्रमाणात उपलब्ध आहे. ज्या क्षेत्राकरिता आकडेवारी उपलब्ध नाही, त्या क्षेत्राकरिता जिल्हावार अनुरुप असे निर्देशांक वापरुन त्या आधारे राज्यस्तरावरील उत्पन्नाची जिल्ह्यामध्ये विभागणी करण्यात आलेली आहे.

आकडेवारीचा उपलब्धतेचा अभाव, अनुरुप निर्देशांकाचा वापर तसेच पध्दतीमधील अंगभूत उणीवा या सर्वामुळे जिल्हा उत्पन्नाचे अचुक अंदाज बांधण्यामध्ये मर्यादा येत असल्याने, हे अंदाज ढोबळ मानाने जिल्ह्यातील उत्पन्नाची पातळी आजमावण्याकरिता वापरावेत. या प्रकाशनात प्रकाशित केलेले जिल्हा उत्पन्नाचे अंदाज वापरतांना वरील मर्यादा लक्षात घ्याव्यात.

१०. वहिती धारण-

कृषी गणना १९९०-९१ नुसार जिल्ह्यातील एकूण ७.२१ लाख हेक्टर जमीन ४.०७ लाख वहिती खात्यात विभागली आहे. त्यापैकी ७.१४ लाख हेक्टर जमिन वैयक्तीक वहिती खात्यात व उर्वरीत संयुक्तीक व संस्था खात्यात विभागली आहे. एकूण खातेदारांपैकी ४९ टक्के खातेदार अत्यल्पभूधारक असून त्यांचेकडे १ हेक्टर किंवा त्यापेक्षा कमी जमीन आहे. त्याखालोखाल २३ टक्के खातेदार अल्प भूधारक असून त्यांचेकडे एक ते दोन हेक्टर जमीन आहे. व १८ टक्के खातेदाराकडे २ ते ४ हेक्टर जमीन आहे. उर्वरीत १० टक्के खातेदारांच्याकडे ४ हेक्टर पेक्षा अधिक जमीन आहे.

११. जमिनीचा वापर -

सन १९९८-९९ च्या अंतिम आकडेवारी नुसार जिल्ह्याच्या एकूण ८.६१ लाख हेक्टर क्षेत्रा पैकी जवळजवळ २२ टक्के क्षेत्र हे जंगलव्याप्त, ओसाड व नापीक, बिन शेती उपयोगाचे, कायम पड क्षेत्र, तसेच कुरणे व चराऊ राने व झाडे झुडपा खालील म्हणजेच लागवडी योग्य नसलेले आहे. त्याशिवाय एकूण भौगोलिक क्षेत्राच्या ९ टक्के क्षेत्र चालू व इतर पडीत आहे. उर्वरीत ६९ टक्के क्षेत्र हे लागवडी योग्य आहे. लागवडी योग्य क्षेत्रापैकी ८३ टक्के क्षेत्र संदर्भ वर्षामध्ये निव्वळ पेरलेले क्षेत्र होते. निव्वळ पेरलेल्या क्षेत्राची लागवडी लायक क्षेत्राशी टक्केवारी जत (९७) व वाळवा (९१) तालुक्यात सर्वाधिक होते व तासगाव तालुक्यात सर्वात कमी (७८ टक्के) दिसून येते.

जिल्ह्याम्ध्ये संदर्भ वर्षात पिकाखालील एकूण क्षेत्र सुमारे ७.७८ लाख हेक्टर असून त्यापैकी २१ टक्के क्षेत्र दुबार पिकाखालील आहे. दुबार पिकाखालील क्षेत्राची एकूण पिकाखालील क्षेत्राची टक्केवारी वाळवा तालुक्यामध्ये सर्वाधिक ३९ टक्के असून त्याखालोखाल शिराळा तालुक्यात ३६ टक्के आहे. तासगांव व जत या तालुक्यामध्ये दुबार पिकाखालील क्षेत्र एकूण पिकाखालील क्षेत्राच्या सर्वात कमी म्हणजे १३ टक्के आहे.

१२. मुख्य पिके व त्याखालील क्षेत्र-

जिल्ह्यात सन १९९८-९९ मध्ये एकूण पिकाखालील क्षेत्रापैकी ७० टक्के क्षेत्र अन्नधान्याखाली १७ टक्के क्षेत्र गळीताच्या पिकाखाली ८ टक्के क्षेत्र ऊसाखाली व ५ टक्के क्षेत्र चा-याच्या पिकाखाली होते उर्वरीत २ टक्के क्षेत्र हे प्रामुख्याने फळे भाजीपाला, कापूस व तंबाखू पिकाखाली होते. एकूण अन्नधान्य पिकाखालील क्षेत्रापैकी सुमारे ८१ टक्के क्षेत्र तृणधान्याखाली व उर्वरीत १९ टक्के कडधान्याखाली होते. एकूण तृणधान्याखालील पिकापैकी ६० टक्के क्षेत्र खरीप व रब्बी ज्वारी खाली व २३ टक्के बाजरी खाली होते. एकूण कडधान्य पिकाखालील क्षेत्रापैकी २३ टक्के क्षेत्र मठ, ३१ टक्के हरभरा, १२ टक्के कुळथी, १४ टक्के तूर व १७ टक्के मूग व उडीद या पिकाखाली आहे. उर्वरीत क्षेत्र मसूर, वाल, चवळी या पिकाखाली आहे. एकूण गळीताच्या पिका खालील क्षेत्रापैकी ४९ टक्के सोयाबीन पिकाखाली, ३३ टक्के भुईमूग पिकाखाली व उर्वरीत १८ टक्के क्षेत्र करडई, सुर्यफूल व कारळा पिकाखाली आहे.

जिल्हयामध्ये भात हे प्रामुख्याने शिराळा तालुक्यात, खरीप व रब्बी ज्वारी तसेच कडधान्ये जत तालुक्यात व ऊस हे पीक वाळवा तालुक्यामध्ये मोठया प्रमाणावर घेतले जाते.

१३. अधिक उत्पन्न देणारी, संकरीत व सुधारित पिके व त्याखालील क्षेत्र-

सन २००३-०४ मध्ये जिल्हयामध्ये सुमारे २.४४ लाख क्षेत्रामध्ये अधिक उत्पन्न देणारी पिके, १६.२९ हजार हेक्टर मध्ये संकरीत पिके व २२७.१७ हजार हेक्टर मध्ये सुधारित पिके घेण्यात आली आहेत. गतवर्षीच्या तुलनेत चालू वर्षी अधिक उत्पन्न देणा-या पिकाखालील क्षेत्र व संकरीत पिकाखालील क्षेत्र वाढलेले आहे.

१४. मुख्य पिकांचे दर हेक्टरी उत्पादन-

सन २००३-०४ मध्ये उत्पादित झालेल्या मुख्य पिकांच्या दर हेक्टरी उत्पादनाचा विचार केला असता गतवर्षीच्या तुलनेत तांदुळ, गहु, मका, नाचणी व ज्वारी, बाजरी, या पिकांच्या दर हेक्टरी उत्पादनात घट तसेच कापूस या पिकांच्या दर हेक्टरी उत्पादनात वाढ दिसून येते. एकूण कडधान्याच्या सरासरी उत्पादनात गतवर्षीच्या तुलनेत वाढ असल्याची दिसून येते.

१५. रासायनिक खताचे वाटप/वापर -

जिल्हयामध्ये २००३-०४ या वर्षामध्ये सुमारे १.०४ लाख मे.टन रासायनिक खताचे वाटप झालेले आहे. हे प्रमाण गतवर्षीच्या तुलनेत कमी झालेले आहे. जिल्हयात वाटप झालेल्या एकूण रासायनिक खतापैकी जवळ जवळ ५१ टक्के मिरज, शिराळा, वाळवा, व खानापूर या चार तालुक्यात वाटप झालेले आहे. सर्वात कमी केवळ ४ टक्के रासायनिक खतांचा वाटप कवठे महांकाळ तालूक्यात झाले आहे.

१६. कृषि उत्पादन व पणन-

जिल्हयात सांगली, तासगांव, खानापूर, आटपाडी वाळवा व पलूस या सहा नियंत्रीत बाजार पेठा आहेत. या बाजार पेठा मध्ये प्रामुख्याने ज्वारी, मका, सोयाबीन, तांदुळ, कांदे, गुळ व हळद यांची मोठया प्रमाणावर आवक होते. सांगली बाजार पेठ हळदीसाठी प्रसिध्द आहे.

१७. सिंचन सुविधा-

सांगली जिल्हयामध्ये वारणा पाट बंधारे प्रकल्प, आरफळ स्टोअरेज, कृष्णा कोयना उपसा सिंचन प्रकल्प, टेंबू उपसा सिंचन योजना व कृष्णा कालवा हे पाच मोठे प्रकल्प असून या प्रकल्पा खाली सांगली जिल्हयातील एकूण ४.७२ लाख हेक्टर क्षेत्र या प्रकल्पाच्या लाभ क्षेत्राखाली येते. सध्या २००३-२००४ मध्ये वरील प्रकल्पापैकी सांगली जिल्हयातील वारणा व कृष्णा कालवा या दोन प्रकल्पाखाली बारमाही ११५ हेक्टर व हंगामी १६५ हेक्टर असे एकूण २८० हेक्टर क्षेत्र ओलिताखाली आले आहे. उर्वरीत प्रकल्प अपूर्ण असल्याने ते पूर्ण झालेनंतर जिल्हयाचे उर्वरीत क्षेत्र ओलिताखाली येणार आहे.

जिल्हयामध्य येरळवाडी, सिध्देवाडी, मोरणा, दोडड नाला, बसाप्पावाडी, संख, व म्हसवड तलाव कालवा हे सात मध्यम प्रकल्प कार्यान्वीत असून या प्रकल्पाचे सांगली जिल्हयातील लाभक्षेत्र सुमारे १४०२७ हेक्टर आहे. वरील प्रकल्पाखाली २००३-०४ मध्ये जिल्हयातील ३२५ हेक्टर क्षेत्र बारमाही व ९७२ हेक्टर क्षेत्र हंगामी ओलिताखाली आलेले आहे. त्याशिवाय जिल्हयात संदर्भ वर्षात १४२८ लघु पाट बंधारे प्रकल्पाखालील सुमारे ५३६९१ हेक्टर लाभक्षेत्रापैकी ५२३७८ हेक्टर ओलिताखाली आले आहे. कृष्णा व वारणा नद्यावरील खाजगी व सहकारी उपसा सिंचन योजनेद्वारे देखील बरेचसे क्षेत्र ओलिताखाली आले आहे.

१८. ओलिताखालील क्षेत्राची वर्गवारी-

१९९८-९९ च्या आकडेवारीनुसार जिल्हयामध्ये सुमारे १.५४ लाख हेक्टर क्षेत्र ओलिताखाली असून त्यापैकी ७२ टक्के क्षेत्र विहिरीखाली व उर्वरीत २८ टक्के क्षेत्र पृष्ठभागीय ओलिताखाली आहे. जिल्हयाचे निव्वळ ओलिताखालील क्षेत्राचे लागवडीखालील एकूण क्षेत्राशी प्रमाण सुमारे २० टक्के येते. ओलिताखालील एकूण क्षेत्राचे लागवडीखालील एकूण क्षेत्राशी प्रमाण सर्वाधिक तासगाव व मिरज तालुक्यात ३५ टक्के तर सर्वात कमी

शिराळा ११ टक्के व जत तालुक्यात १२ टक्के आहे . एकूण ओलिताखालील क्षेत्रापैकी ४५ टक्के क्षेत्र अन्नधान्य पिकाखालील व ३७ टक्के क्षेत्र ऊस पिकाखालील आहे .उर्वरीत १८ टक्के ओलीताखालील क्षेत्र फळे ,भाजीपाला,गळीताची पिके,व संकीर्ण अखाद्य इ. पिकाखालील आहेत. निव्वळ ओलिताखालील क्षेत्राचे ओलीता खालील एकूण क्षेत्राशी प्रमाण ९० टक्के आहे . व उर्वरीत १० टक्के क्षेत्र दुबार ओलिताच्या पिका खालील आहे .

१९. दुष्काळ अवर्षण व पूर परिस्थिती -

जिल्हयात २००३-०४ मध्ये जिल्हयातील ९ तालुक्यामधील ३९२ गावांमध्ये दुष्काळ व तीव्र टंचाई निर्माण झाली होती. त्यामध्ये वरील संपूर्ण ३९२ गांवामध्ये जमीन महसुलात पूर्ण सूट देण्यांत आली आहे .

२०. पशुधन व पशुवैद्यकीय सोयीसुविधा-

सन १९९७ च्या पशुगणनेप्रमाणे सांगली जिल्हयात १४.३८ लाख इतके पशुधन आहे .त्यापैकी १९ टक्के गाई व बैल,३३ टक्के म्हैशी व रेडे , २६ टक्के शेळया, १५ टक्के मेंढया व ७
टक्के इतर पशुधन आहे कुक्कुट आदि पक्षी सुमारे २४.३३ लाख आहेत गोजातीय पशुधनामध्ये सुमारे १९ टक्के संकरीत व विदेशी जातीचे पशुधन आहे .सांगली जिल्हयामध्ये दर चौरस कि.मी. मागे पशुधनाची घनता १६८ इतकी येते.

पशुवैद्यकिय सुविधांतर्गत जिल्हयात १ पशुवैद्यकिय सर्व चिकित्सालय मिरज येथे कार्यरत आहे .त्याशिवाय जिल्हयात ६९ पशुवैद्यकिय दवाखाने, २६ पशुवैद्यकीय प्रथमोपचार केंद्रे ,१ फिरता पशुवैद्यकीय दवाखाना ,एक जिल्हा कृत्रिम रेतन केंद्र , ३ विभागीय कृत्रिम रेतन केंद्रे ,एक आधारभूत ग्राम केंद्र व १५० कृत्रिम रेतन केंद्रे कार्यरत आहेत. जिल्हयामध्ये जत येथे पशुपैदास केंद्र व रांजणी येथे शेळी पैदास केंद्र कार्यरत आहे .वरील सर्व संस्थामार्फत पशुधनाकरिता उपचाराचे कार्य केले जाते.सन २००३-०४ मध्ये ३.५१ लाख जनावरांवर औषधोपचार केला असून १७ हजार जनावरांचे खच्चीकरण केले आहे .१५० कृत्रिम रेतन केंद्रे, जिल्हा व विभागीय कृत्रिम रेतन केंद्रे व आधारभूत ग्रामकेंद्रामार्फत सुमारे १.५७ लाख जनावरांना कृत्रिम रेतन करुन ५६७५३ वासरे जन्माला आली आहेत.तसेच सुमारे १२.३४ लाख जनावरांना लसटोचणी करण्यांत आली आहे .

२१.दुग्ध व्यवसाय विकास -

जिल्हयात सन२००३-०४ मध्ये ८ दुध संघामार्फत व ७७८ दुग्ध सहकारी संस्थाच्यां सहकार्याने प्रतिदिन २.०६ लाख लिटर याप्रमाणे सुमारे ७.५५ कोटी लिटर दूध संकलीत करण्यांत आले.जिल्हयामध्ये १० शीतगृहे असून .त्यांची क्षमता ४ लाख लिटर आहे .

२२. मत्स्यव्यवसाय -

सांगली जिल्हयातील नद्यांची लांबी ३९२ कि.मी.असून मत्स्यव्यवसायासाठी अनुकूल ६७६९ हेक्टर क्षेत्र तळी,सरोवरे ,व जलाशय मार्फत उपलब्ध झालेले आहे .संदर्भ वर्षात भूजल मत्स्य उत्पादन १५६ मे.टन झाले असून .त्याची उत्पादकास मिळालेली किंमत रु.३ कोटी इतकी आहे .संदर्भ वर्षात मत्स्यव्यवसाय क्षेत्रासाठी १०.०० लाख मत्स्यबीज वापरण्यांत आले आहे .

२३. विद्युतीकरण व विजेचा वापर -

सन २००४ अखेर जिल्हयातील सर्व शहरांचे व खेड यांचे विद्युतीकरण पूर्ण झाले आहे .तसेच संदर्भ वर्षात ४७५२ कृषि पंपाना विज पुरवठा केला आहे .

जिल्हयात २००३-०४ मध्ये १३८००७३ हजार किलो वॅट इतका वीज वापर झाला असून .त्यापैकी ५१ टक्के कृषि क्षेत्रासाठी , २६ टक्के औद्योगीक क्षेत्रासाठी ,१३ टक्के घरगुती वापरासाठी, ५ टक्के व्यापारी कामासाठी व उर्वरीत ५ टक्के सार्वजनिक दिवाबत्ती व इतर प्रयोजनासाठी वापरण्यांत आलेली आहे .संदर्भ वर्षात ५.४० लाख विद्युत कनेक्शन देण्यांत आली आहेत.

२४. उद्योग व रोजगार -

जिल्हयामध्ये ९ औद्योगीक वसाहती / संस्था असून .त्यामध्ये छोटे मोठे उद्योग कार्यरत आहेत.सन २००३ मध्ये जिल्हयात नोंदणी झालेले ६८५ कारखाने असून गतवर्षी

पेक्षा ४ ने घट झालेली आहे .एकूण ६८७ कारखान्यापैकी ६१७ कारखाने चालू असून ६८ कारखाने बंद आहेत. ६१७ चालू कारखान्यापैकी ३९० कारखाने शासनाकडे नियमीत माहिती सादर करतात.त्या कारखान्यामध्ये संदर्भ वर्षात १५७०० कामगार काम करीत असून ४७ लाख मनुष्य दिन रोजगार निर्माण झाला आहे . १९९६-९७ मध्ये वार्षिक उद्योग पाहणीच्या निष्कर्षानुसार एकूण उत्पादन २०१३ कोटी झाले असून ४३८ कोटी रुपयांची मूल्यवृध्दी झाली आहे .

२४.१ रोजगार विनीमय केंद्र - वर्ष २००३ अखेरीस रोजगार विनीमय केंद्रातील पटावरील उमेदवारांची संख्या ८८४७२ इतकी असून संदर्भ वर्षात २२९४ रिकाम्या जागा जाहीर करण्यांत आल्या आहेत.पटावरील उमेदवारापैकी ३७६ उमेदवारांना संदर्भ वर्षात नोकरी मिळाली आहे .

२५. आर्थिक गणना-

आर्थिक गणना १९९८ मध्ये घेण्यांत आली. प्रस्तुत गणनेअंतर्गत जिल्हयामध्ये एकूण ११२७७५ उद्योग असून ६८ टक्के उद्योग ग्रामीण भागात व उर्वरीत ३२ टक्के उद्योग नागरी भागात आहेत.त्याचप्रमाणे एकूण उद्योगापैकी ९७ टक्के खाजगी क्षेत्राखाली आहेत.वरील सर्व उद्योगामध्ये काम करणाऱ्या कामगारांची संख्या २६५१७९ असून प्रति आस्थापना मध्ये सरासरी दोन कामगार असे प्रमाण दिसून येते.तसेच वेतनावर असलेल्या कामगारांची एकूण कामगाराशी टक्केवारी ४५ इतकी येते.

कृषि व बिगर कृषि आस्थापना मधील कामगारांचे प्रमुख उद्योग गटानुसार वर्गीकरण केले असता असे येते की २ टक्के कामगार शेती सबंधी सेवा, २६ टक्के कामगार वस्तुनिर्माण,१७ टक्के कामगार घाऊक किरकोळ व्यापार ,७ टक्के कामगार बँका व विमा,५ टक्के कामगार वाहतूक सेवा,२ टक्के कामगार विषयक सेवा व ४१ टक्के कामगार सामाजिक व सामूहिक सेवात काम करत आहेत असे आढळले.

२६. सहकार -

सन २००३-०४ अखेर जिल्हयात एकूण ५१४६ सहकारी संस्था असून .त्यापैकी ७०९ कृषि पतसंस्था, १५८९ बिगर कृषि पतसंस्था, ४७ पणन संस्था, १७५२ उत्पादक संस्था व १०४७ सामाजिक सेवा संस्था कार्यरत होत्या.. या सर्व संस्थामधील सभासदांची संख्या १६७५ लाख इतकी आहे . एकूण संस्थापैकी १९११ संस्था नफा मिळालेल्या व १५८८ संस्था तोट याखालील आहेत.जिल्हयामध्ये १५ साखर कारखाने असून त्यांच्याद्वारे संदर्भ वर्षात १९.५१ लाख मे.टन ऊसाचे गाळप करुन २.२२ लाख मे.टन साखरेचे उत्पादन झाले आहे .

२७.वैद्यकीय व सार्वजनिक आरोग्य-

जिल्हयामध्ये २००३-०४ मध्ये १७ रुग्णालये, ६९ दवाखाने,४ प्रसूतीगृहे ,५९ प्राथमिक आरोग्य केंद्रे ,२७० प्राथमिक आरोग्य उपकेंद्रे कार्यरत आहेत.प्रस्तुत वैद्यकीय संस्थामध्ये २०२२ खाटांची सोय करण्यांत आली असून संदर्भ वर्षामध्ये २.५६ लाख आंतर रुग्ण व १५.२० लाख बाहय रुग्णावर उपचार करण्यांत आले आहेत.जिल्हयात वरील संस्थामध्ये ३५९ डॉक्टर व १०२९ परिचारीका काम करीत आहेत.

सन २००२ मध्ये नोंदलेल्या जन्माची संख्या ५५०३८ इतकी असून नोंदलेले मत्यू १८३३४ इतके आहेत.जिल्हयामध्ये सन २००२ मध्ये ६४० बालमत्यूची नोंद झालेली आहे .

२८. कुटूंब कल्याण कार्यक्रम-

जिल्हयामध्ये ६८ कुटूंब कल्याण केंद्रे कार्यरत असून .त्यापैकी ५९ केंद्रे ग्रामीण भागामध्ये कार्यरत आहेत.उर्वरीत ९ केंद्रे नागरी भागात कार्यरत आहेत. सन २००३-०४ मध्ये जिल्हयात ३०८८४ नसबंदीच्या शस्त्रक्रिया करण्यांत आल्या असून. त्यापैकी ११७० पुरुष नसबंदीच्या शस्त्रक्रिया आहेत.जिल्हयात सुमारे ४.३७ लाख जननक्षम जोडपी असून .त्यापैकी ३.३५ लाख ग्रामीण भागातील आहेत

माता व बाल संगोपन कार्यक्रमांतर्गत संदर्भ वर्षात त्रिगुणी लस,पोलिओ,बी.सी.जी. ,गोवर तसेच धनुर्वात इ.लसी टोचण्यांत आल्या आहेत.

२९. शैक्षणिक संस्था व विद्यार्थी-

जिल्हयात सन २००२-२००३ मध्ये १३६६ पूर्व प्राथमिक शाळा,११२६ कनिष्ठ व ६८२ वरिष्ठ प्राथमिक शाळा,४१२ माध्यमिक,१०७ उच्च माध्यमिक, २४ कनिष्ठ महाविद्यालये व ३२ सामान्य शिक्षणाची महाविद्यालये कार्यरत होती.

२९.१ पूर्व प्राथमिक शाळा - जिल्ह्यात १३६६ शाळामध्ये ६०५१६ विद्यार्थी शिक्षण घेत होते. त्यासाठी १३६६ शिक्षक नियुक्त केले होते. पूर्व प्राथमिक शाळामध्ये प्रती शिक्षक विद्यार्थ्यांचे प्रमाण ४४ इतके होते.

२९.२ कनिष्ठ प्राथमिक शाळा - जिल्ह्यात ११२६ कनिष्ठ प्राथमिक शाळामध्ये १०५६४१ इतके विद्यार्थी शिक्षण घेत होते. त्यासाठी ३६२२ प्राथमिक शिक्षक नियूक्त केले होते. कनिष्ठ प्राथमिक शाळामध्ये प्रतिशिक्षक विद्यार्थी प्रमाण २९ इतके येते.

२९.३ वरीष्ठ प्राथमिक शाळा - जिल्ह्यात ६८२ वरीष्ठ प्राथमिक शाळामधून १९१२४१ इतके विद्यार्थी शिक्षण घेत होते. त्यासाठी ५५८३ शिक्षकांची नियुक्ती केली होती. वरीष्ठ प्राथमिक शाळातील प्रतीशिक्षक विद्यार्थी प्रमाण ३४ इतके येते.

२९.४ माध्यमिक शाळा - जिल्ह्यात ४१२ माध्यमिक शाळामधून १४४९३४ विद्यार्थी शिक्षण घेत होते. त्यासाठी ४१०७ शिक्षकांची नियुक्ती केली होती. माध्यमिक शाळामध्ये प्रति शिक्षक विद्यार्थ्यांचे प्रमाण ३५ इतके येते.

२९.५ उच्च माध्यमिक शाळा - जिल्ह्यात १०७ उच्च माध्यमिक शाळातून ११६३३८ विद्यार्थी २९४४ शिक्षकामार्फत शिक्षण घेत होते. उच्चमाध्यमिक शाळामध्ये प्रति शिक्षक विद्यार्थी प्रमाण ४० इतके येते.

२९.६ कनिष्ठ महाविद्यालये - जिल्ह्यात २४ कनिष्ठ महाविद्यालये कार्यरत असून त्यामध्ये १८२८५ विद्यार्थी शिक्षण घेत होते. त्यासाठी ४२६ प्राध्यापक नियुक्त केले होते. कनिष्ठ महाविद्यालयामध्ये प्रति प्राध्यापक विद्यार्थी प्रमाण ४३ इतके येते.

२९.७ वरीष्ठ महाविद्यालये - जिल्ह्यात सामान्य शिक्षणाची ३२ महाविद्यालेये असून त्यामध्ये २३०१९ विद्यार्थी शिक्षण घेत होते. त्यासाठी ८८३ प्राध्यापक कार्यरत होते. महाविद्यालयामध्ये प्रति प्राध्यापक विद्यार्थी प्रमाण २६ इतके आहे.

वरील शैक्षणिक संस्थेव्यतिरीक्त जिल्ह्यात ,एक विधी महाविद्यालय ,एक वैद्यकीय महाविद्यालय व एक आयुर्वेदिक महाविद्यालय कार्यरत आहे. सदर संस्था मध्ये प्राध्यापक विद्यार्थी प्रमाण अनूक्रमे विधी महाविद्यालयात २७, वैद्यकीय महाविद्यालयात ४ व आयुर्वेदिक महाविद्यालयात १० इतके येते. त्याशिवाय १४ आय.टी.आय. व ११ डी.एड. महाविद्यालये जिल्ह्यात कार्यरत आहेत.

३०.वाहतूक व दळणवळण-

३०.१ रस्ते - सांगली जिल्ह्यामध्ये २००३-०४ अखेर नगरपालिका हद्दीतील रस्त्यासह एकूण ९७१२ कि.मी.लांबीचे रस्ते आहेत.त्यापैकी सार्वजनिक बांधकाम विभागाच्या अधिपत्याखालील १०६९ कि.मी. जिल्हापरिषदेच्या अधिपत्याखाली ८१५७ कि.मी. व नगरपालिका व महानगरपालिका यांच्या अधिपत्याखाली ४८६ कि.मी.लांबीचे रस्ते आहेत एकूण रस्त्यापैकी ४३ टक्के डांबरी ,२४ टक्के खडीचे व उर्वरीत ३३ टक्के इतर माल वापरुन तयार केलेले आहेत.

३०.२ रेल्वेमार्ग - जिल्ह्यामधील रेल्वे मार्गाची लांबी १७३.९६ कि.मी.असून त्यापैकी ८६.३६ कि.मी. ब्रॉड गेज व ८७.६० कि.मी.नॅरोगेज आहे.

३०.३ वापरात असलेली वाहने- सन २००३-०४ मध्ये जिल्ह्यात एकूण २.५० लाख वाहने वापरात होती.त्यामध्ये १.९१ लाख दुचाकी वाहने होती.त्याचप्रमाणे जिल्ह्यात १९९४६ जीप्स , ९७८८ ट्रॅक्टर्स व १०२३४ जोड वाहने, ११६२७ मालमोटारी व ७६८६ रिक्षा वापरात आहेत.

३०.४ महाराष्ट्र राज्य मार्ग परिवहन महामंडळ- महाराष्ट्र राज्य मार्ग परिवहन महामंडळास संदर्भ वर्षात ७७७ बस गाड्या मार्फत प्रतिदिन सरासरी २.९९ लाख प्रवाशांची वाहतूक करुन रु. ११७.१६ कोटीचे उत्पन्न मिळाले आहे.दर प्रवाशा मागे सरासरी रु.१०.७३ चे उत्पन्न परिवहन महामंडळास प्राप्त झाले आहे. महामंडळाच्या बसेस संदर्भ वर्षात एकूण ६३२०६ कि.मी. लांबीच्या ९८० मार्गावरुन धावत होत्या.

३०.५ टपाल व दुरध्वनी सेवा- जिल्ह्यात ४१६ पोष्ट कार्यालये असून पत्र पेटयांची संख्या १३०० इतकी आहे .जिल्ह्यात पोष्टांची सुविधा असलेल्या गावांची संख्या ३८८ इतकी असून जिल्ह्यात ९२ तार घरे कार्यरत आहेत.जिल्ह्यामध्ये १.६९ लाख दुरध्वनी कनेक्शन्स चालू करण्यांत आली आहेत.

३१. जिल्हा नियोजन -

३१.१ वार्षिक योजना -सन २००३-०४ मध्ये जिल्हयात विविध विकास शिर्षाखाली एकूण जिल्हा वार्षिक (वि.घ.यो.सह) योजनेअंतर्गत रु. २५.४४ कोटी ,स्टेटपूल खाली रु. १०४.४७ कोटी ,अनुशेषाखाली रु. ८.१९ कोटी असा एकूण रु. १३८.१२ कोटी इतका खर्च झाला आहे .एकूण खर्चापैकी जवळ जवळ २७.६८ टक्के खर्च पाट बंधारे कामासाठी झाला असून ग्रामीण विकास कार्यक्रमासाठी ४१ टक्के व सामाजिक व सामुहिक सेवासाठी १० टक्के इतका खर्च झाला आहे . उर्वरीत १९ टक्के खर्च इतर विकास कामावर झाला आहे .

३१.२ विशेष घटक योजना- सांगली जिल्हयासाठी सन २००३-०४ करिता विशेष घटक योजनेअंतर्गत ११.४५ कोटी तरतूद उपलब्ध करुन देण्यांत आली होती. सदरची तरतूद वर्षाअखेर पर्यंत ९९ टक्के खर्च झाली आहे . त्यापैकी ५४ टक्के सामाजिक व सामुहिक सेवा योजनावर , कृषि व संलग्न , सेवा १८ टक्के, ग्रामीण विकास १७ व विद्युत विकास ८ टक्के या शिर्षांतर्गत योजनावर व उर्वरीत टक्के खर्च वाहतूक व दळणवळण व इतर शिर्षाखालील योजनावर झाला आहे .

३१.३ आमदारांचा स्थानिक विकास कार्यक्रम- सांगली जिल्हयासाठी २००३-०४ मध्ये विधानसभा सदस्यासाठी रु.७२२ लाख व विधानपरिषद सदस्यासाठी रु. २२७ लाख असा एकूण रु.९४९ लाख निधी प्राप्त झाला होता. या निधीतून ८९९ कामावर रुपये ८७६.८१ लाख इतका खर्च झालेला आहे .म्हणजे प्राप्त निधीच्या ९० टक्के इतका खर्च झाला आहे .

३१.४ खासदारांचा स्थानिक विकास कार्यक्रम- खासदाराचा स्थानिक विकास कार्यक्रमांतर्गत सांगली जिल्हयास १९९३-९४ पासून मार्च २००४ अखेर एकूण रु. २६.२४ कोटीचा निधी प्राप्त झाला असून त्यापैकी २२.७८ कोटी निधी १२२८ मंजूर कामासाठी वितरीत करण्यांत आला आहे .त्यापैकी मार्च २००४ अखेर रु. २२.०३ कोटी प्रत्यक्ष खर्च झाला असून .त्यातून आतापर्यंत ११०८ कामे पूर्ण झाली आहेत.

३२. पोलीस दल-

जिल्हयात २२ पोलीस ठाणी, २४ आऊट पोस्टस, १३ सब पोस्टस, लॉकप्स असून पोलीस ठाणे/ आऊट पोस्ट सोयी असलेली ६१ शहरे /गांवे आहेत. जिल्हयात १८६६ पोलीस अधिकारी/कर्मचारी कार्यरत असून पोलीस दलाचा २००३-०४ चा खर्च १५०० रु. लाख इतका आहे .

३३. बँका व विमा-

<u>३३.१ बँका</u> - सांगली जिल्हयात एकूण १८३ गावांमध्ये बँकाची कार्यालये कार्यरत आहेत.जिल्हयामध्ये २१ वर्गीकृत बँकांच्या १८१ शाखा असून सुमारे रु. १२६७ कोटीच्या ठेवी गुंतविलेल्या आहेत तसेच रु. ९४२ कोटीची कर्जे वितरीत केली आहेत. त्याशिवाय ४८१ (२००२ प्रमाणे) सहकारी बँकांच्या शाखा कार्यरत आहेत.

३३.२ विमा - जिल्हयात आयुर्विमा महामंडळाच्या ७ शाखा असून एकूण ६२८६१ विमापत्रे उतरविण्यांत आली असून विम्याची एकूण रक्कम रु. २७९.०८ कोटी आहे .

३४ . सार्वजनिक वितरण व्यवस्था-

जिल्हयामध्ये १३१५ नियमीत रास्त भावाची दुकाने असून सन २००४ मध्ये २१९९२ मे.टन तांदूळ ,५१००५ मे.टन गहू व , २२ मे.टन साखर शिधापत्रिकेवर उपलब्ध करुन देण्यांत आली आहे .

✲✲✲✲✲